

Kar je bilo, nikdar ne mine, samo obliko menja ...

Prispevek k zgodovini trga Ribnica (9. del)

Usnjarstvo, vrvarstvo in klobučarstvo

Usnjarstvo

Usnjarstvo je bilo povsod v slovenskih deželah pomembna obrtna in gospodarska dejavnost. Spadala je med obrtne panoge, ki so jih zaradi gospodarskega pomena in potreb vedno vzpodbujali. Državna odločba iz leta 1817 je predpisovala, da morajo krajevne oblasti pri izvajanju usnjarjskih pravic upoštevati koristnost te obrti. Usnjarstvo je bilo uvrščeno med tako imenovane komercialne obrti takoj za fužinarstvom. Obrt ni bila omejena na določeno število mojstrov, kar kaže na izjemno mesto med obrtni. Usnje je bilo vedno pomemben predmet trgovanja. Obrtna predelava živalskih kož, izdelava usnja in usnjarjskih izdelkov je zajemala po oblastnih predpisih vrsto rokodelskih obrti: strojarstvo in usnjarstvo, irharstvo, jermenarstvo, krznarstvo in barvanje usnja. Usnjarstvo je bilo na Slovenskem dobro razvito povsod, kjer je bila na voljo tekoča voda in dovolj velika zaloga kož. Golec eksplicitno izpostavlja v svoji doktorski disertaciji za ribniški trg v obdobju do 18. stoletja krznarsko obrt. Razvoj te obrti lahko povežemo z obsežnimi gozdovi, ki so obdajali to dolino, tu mislim predvsem področje Velike gore. V teh gozdovih je bilo veliko število zveri, volkov, medvedov in lisic, ki so za razvoj te obrti zagotovo predstavljali osnovno surovino. Tudi polh je krznarjem preskrbel kvaliteten kožuh, poleg tega pa je njegovo meso predstavljalo pomemben del prehrane tukajšnjim prebivalcem v mesecih poljšega lova. Čeprav so krznarji še v začetku 19. stoletja v trgu močno prisotni, jih v drugi polovici devetnajstega stoletja že ne srečamo več. Je pa v tem obdobju še vedno mnogo usnjarjev, ki pa do dvajsetega stoletja

prav tako skoraj popolnoma usahnejo. Najdlje se s to obrtjo ukvarjajo Burgarji (121) na Mlaki.

V arhivu sem za obdobje druge polovice devetnajstega ter prve polovice dvajsetega stoletja našla naslednja imena:

Irhari

- Anton Burger (121) Weissgärber 1850
- Karl Burgar (10) Weissgärber 1863
- Johann Nossan (125) Weissgärber 1869...1883
- Franc Burgar (138) Weissgärber 1871

Usnjarji - strojarji

- Marko Burger (121) obrtno dovoljenje od 1887
- Jakob Burger (120) Lederer 1850
- Anton Češarek (63) Lederer 1856
- (?) Češarek (53) Lederer 1860
- Anton Kromar (71) Lederer 1856 ... 1880
- Anton Pelc (133) Lederer 1864 ...1877
- Anton Perhaj (129) Lederer 1872 ... 1875
- Franc Škerjanc (108) Lederer 1877 .. 1879
- Josef Laurič (33) Lederer 1873...1874

Vrvarstvo

V 19. stoletju se je število vrvarskih delavnic močno povečalo; leta 1853 je bilo na Kranjskem 25 vrvarjev. Večinoma so bili to mali obrati z mojstrom in dvema vajencema. Glede na razmere v takratni kranjski deželi, je bila Ribnica dokaj dobro preskrbljena z obrtniki te branže. Ves čas je bil v Ribnici vsaj en vrvar, določeno obdobje celo dva. Najdlje se je v Ribnici s to obrtjo ukvarjala družina Šmalc. V Zgodovinskem arhivu v Ljubljani hranijo dokumente v zvezi z gradnjo Šmalcove vrvarske delavnice iz leta 1890, sklepamo lahko, da so se v tem času že ukvarjali s vrvarsko obrtjo. V Ribnici je bila zanimiva tudi družina Gelze, ki se je v 19. stoletju ukvarjala z vrvarsko obrtjo, kasneje pa so postali

furmani in se z vrvarstvom niso več ukvarjali. Poglavitne vrvarske naprave so bile vrvarski kolovrat, dodelavna naprava »gešir« (»kšir«) in vrvarski voz. Temeljna vrvarska tehnika je sukanje. Za pridobljeni naziv vrvarski mojster je vrvar moral obvladati tudi pletenje vrvi in mrež, najrazličnejših pasov, oprt. Franc Mate je imel svojo vrvarsko delavnico pri sestri, poročeni Petelin (Šuščeva). Malo pred drugo svetovno vojno si je zgradil svojo hišo in delavnico.

- Anton Gelze (80) Seiler 1852...1884
- Josef Gelse (80) Seiler 1884
- (?) Kavčič (60) Seiler 1858 ... 1884
- Franc Mate (73) dovoljenje od 1927
- Matevž Šmalc (78) je opravljal vrvarsko obrt že v 19. stoletju. To je razvidno iz dokumentov o gradnji vrvarske delavnice leta 1890.
- Anton Šmalc (78) dovoljenje od 1931
- Ivan Zadnik (106) dovoljenje od 1901

Klobučarstvo

Predvsem so bili v uporabi moški klobuki in kape iz blaga s senčniki. Ženske klobuke so si pokrivalo premožne trške gospe, za katere je takrat veljalo, da se spodobi, če so pokrite. Fine ženske klobuke so izdelovale modistke, ki so znale dopolnjevati ali predelovati ženske klobuke, kakor je velevala moda.

V Ribnici je bil zadnji, ki se je ukvarjal s klobučarsko obrtjo, Franc Trampuž. Svojo obrt je v Ribnici prijavil leta 1932. Pogovor z njegovo hčerko je leta 2007 ravno v Rešetu objavila gospa Alenka Pakiž. Trampuževa hči se spominja, da je oče: »/.../ za svoj posel je iskal kraj, kjer bi z izdelovanjem klobukov dovolj zaslužil. Ostal je v Ribnici, kjer je spoznal Nežo Tomšič, izučeno šiviljo. Poročila sta se leta 1934. Žena Neža je šivala za svoje stranke in v klobučarski delavnici pomagala pri ženskih klobukih. Šivala je dodatke h klobukom, notranje robove, podlogo in zunanje okrasne trakove s pentljami raznih oblik in velikosti.« Gospod Franc Vesel se spominja, da je v hiši št. 19, v kateri je nekaj časa svojo obrt opravljal tudi Trampuž, živila tudi gospa, ki je imela v tej hiši zapisan kot. Bila je izdelovalka ženskih klobukov, modistka. Ta podatek je bil zame povsem nov, ker ga nisem nikjer zasledila, vendar, kot sem že omenila, popisi v arhivih niso popolni, zato je ta podatek zagotovo dragocen. O Trampuževih je isti informator povedal naslednje:

»/.../ V pritličju so imeli stavbo Trampuževi pa tudi stanovanje, v nadstropju je bila pa žandarmarijska postaja. Trampuževi so imeli kar v oknu razstavljene klobuke pa tudi copate, ki so jih tudi izdelovali.«

- Johann Gregorič (67) Hutmacher 1850... 1874
 - Franc Trampuž (32 ali 19, zaveden je tudi pod 17) 1932
- (Se nadaljuje prihodnjič)

Tekst pripravila MARINA GRADIŠNIK, kustosinja ribniškega muzeja

BISTRICA JE V ŽIVLJENJU RIBNIČANOV IMELA POMEMBNO MESTO. MLINARJEM JE SLUŽILA ZA MLETJE MOKE, PERICAM ZA PRANJE PERILA, KMETJE SO V NJEJ NAPAVALI ŽIVINO, USNJARJI PA NAMAKALI KOŽE. MESARJE, GOSTILNICAARJE IN GRAŠČAKA PA JE POZIMI PRESKRBELA Z LEDOM ZA NJIHOVE LEDENICE. TUDI OTROCI SO V BISTRICI IN OB NJEJ V VSEH LETNIH ČASIH NAŠLI VEČ KOT DOVOLJ ZABAVE IN VESELJA.